

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT

Prop. 151 L

(2016–2017)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i lov om pensjonsordning for
apotekvirksomhet mv. og enkelte andre lover
(samleproposisjon)

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold..	5	4.1	Lov om Statens pensjonskasse	
				§ 26	14
2	Endringer i lov om pensjons- ordning for apotekvirksomhet mv.	5	4.2	Samordningsloven	14
			4.2.1	Oppretting i samordningsloven	
				§ 23 nr. 2 fjerde ledd.....	14
2.1	Innledning	5	4.2.2	Oppretting i samordningsloven	
2.2	Høring	6		§ 23 a tredje ledd.....	14
2.3	Vilkår om å være medlem i folketrygden	6	4.3	Folketrygdloven	15
2.4	Avrunding av pensjongivende tjenestetid	7	4.3.1	Presisering i folketrygdloven	
2.5	Oppsatt alderspensjon etter samme grad som i folketrygden ...	7	4.3.2	§ 3-15 sjette ledd	15
2.6	Alderspensjon og ny medlemspliktig stilling	7	4.4	Oppretting i folketrygdloven	
2.7	Tilbakekreving – feilhenvisning og bestemmelse om forsinkelses- rente	8		§ 19-11 første ledd	15
2.8	Oppretting av en misvisende overskrift i loven	8	5	Lov om innkreving av underholdsbidrag mv. § 2	15
2.9	Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser	9			
3	Endringer i folketrygdloven.....	9	6	Endring i arbeidsmiljøloven	
3.1	Folketrygdloven § 8-7 a	9		§ 8-3 tredje ledd	16
3.2	Innsattes yrkesskadedekning i forbindelse med opplæring og undervisning	9	6	Merknader til de enkelte	
3.2.1	Bakgrunnen for lovforslaget	9		paragrafene i forslaget	16
3.2.2	Innsattes rett til og muligheter for opplæring og undervisning	10	6.1	Merknader til endringene i lov om Statens pensjonskasse	16
3.2.3	Folketrygdlovens regler om innsattes yrkesskadedekning	10	6.2	Merknader til endringene i lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv.	16
3.2.4	Departementets vurdering og forslag.....	12	6.3	Merknader til endringene i samordningsloven	17
3.2.5	Økonomiske og administrative konsekvenser.....	13	6.4	Merknader til endringene i folketrygdloven	17
4	Oppretting og presisering av lovtekst	14	6.5	Merknader til endringen i bidragsinnkrevingsloven	18
			6.6	Merknader til endringene i arbeidsmiljøloven	18
			6.7	Til bestemmelsen om ikrafttredelse	18
				Forslag til lov om endringer i lov om pensjonsordning for apotekvirk- somhet mv. og enkelte andre lover	19

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT

Prop. 151 L

(2016–2017)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. og enkelte andre lover (samleproposisjon)

*Tilråding fra Arbeids- og sosialdepartementet 16. juni 2017,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

I denne proposisjonen legger Arbeids- og sosialdepartementet fram forslag til endringer i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse, lov 26. juni 1953 nr. 11 om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv., lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser, lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd, lov 29. april 2005 nr. 20 om innkreving av underholdsbidrag mv. og lov 17. juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv.

I lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. foreslår departementet enkelte endringer for å bringe regelverket mer i samsvar med regelverket som gjelder for den tilsvarende pensjonsordningen i Statens pensjonskasse og den praksis som har etablert seg i pensjonsordningen. Blant annet foreslår departementet en lovfesting av kravet om at den enkelte må være medlem i folketrygden, og betaler folketrygdavgift, for å kunne bli medlem i pensjonsordningen. Det foreslås også at det gis en forskriftshjemmel om at departementet kan fastsette en særskilt premie ved manglende medlemskap i folketrygden. Øvrige forslag består blant annet av bestemmelser om avkortning av alderspensjon ved samtidig arbeid som gir rett

til medlemskap i pensjonsordningen, og hjemmel til å kunne kreve forsinkelsesrente ved krav om tilbakebetaling av pensjon. Forslagene følger opp, og er i samsvar med, de forslagene som har vært på høring.

Departementet foreslår en presisering i bestemmelsene i folketrygdloven § 13-12 om innsattes yrkesskadedekning i forbindelse med opplæring og undervisning.

Øvrige lovforslag består av opprettinger, presiseringer og lovtekniske endringer i folketrygdloven, samordningsloven, lov om Statens pensjonskasse, lov om innkreving av underholdsbidrag mv. og arbeidsmiljøloven.

2 Endringer i lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv.

2.1 Innledning

Arbeids- og sosialdepartementet sendte 9. desember 2016 på høring et utkast til endringer i lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. Høringsfristen var 12. februar 2017. Hensikten med endringsforslagene var å bringe regelverket mer i samsvar med det regelverket som gjelder for pensjonsordningen i Statens pensjonskasse,

og dels regelfeste gjeldende praksis i pensjonsordningen for apotekvirksomhet. Forslagene i proposisjonen her er i samsvar med de forslagene som ble sendt på høring.

2.2 Høring

I høringsnotatet viste Arbeids- og sosialdepartementet til at regelverket i lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. i stor grad tilsvarende regelverket i lov om Statens pensjonskasse. Ordningen ble lovfestet i 1953 etter mønster av hva som gjaldt for Statens pensjonskasse. Pensjonsordningen har også vært omfattet av Overføringsavtalen, men er fra 2003 ikke lenger omfattet av dette avtalesystemet.

Forslagene i høringsnotatet, som er basert på forslag fra styret for pensjonsordningen, har til hensikt å bringe regelverket mer i samsvar med regelverket i lov om Statens pensjonskasse, og mer i samsvar med den praksis som har utviklet seg over tid. De enkelte forslagene i høringsnotatet behandles fortløpende i punktene 2.3 til 2.7.

Høringsnotatet ble sendt til:

Finansdepartementet

Helse- og omsorgsdepartementet

Statens pensjonskasse

Akademikerne

Apotekforeningen

Spekter

Farmasiforbundet

Landsorganisasjonen i Norge (LO)

Norges Farmaceutiske Forening

Unio

Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS)

Følgende høringsinstanser har meddelt at de ikke har merknader:

Helse- og omsorgsdepartementet

Statens pensjonskasse

Apotekforeningen, Spekter og Virke har avgitt felles høringssvar. De uttaler at de, på vegne av alle arbeidsgivere innen apoteksektoren, støtter alle de foreslåtte endringene og tilpasningene i dagens pensjonsordning. De mener endringene bidrar til å gjøre regelverket mer i samsvar med øvrig regelverk og praksis.

De finner det imidlertid naturlig at Arbeids- og sosialdepartementet benytter anledningen til samtidig å be Stortinget om å vurdere avvikling av lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv.

Departementet kommer ikke nærmere inn på disse spørsmålene i denne proposisjonen, og viser til at lovforslagene i proposisjonen her gjelder nødvendige endringer for å harmonisere loven med tilsvarende regler i lov om Statens pensjonskasse og den praksis som har utviklet seg i pensjonsordningen.

2.3 Vilkår om å være medlem i folketrygden

I høringsnotatet viste departementet til at det i lov om Statens pensjonskasse § 6 er et vilkår for å være medlem i Statens pensjonskasse at arbeidstakeren samtidig er medlem i folketrygden etter folketrygdloven kapittel 2, og betaler folketrygdavgift for de samme inntekter som ligger til grunn for pensjonsopptjening i Statens pensjonskasse. Det følger videre av bestemmelsen at departementet i særlige tilfeller kan gjøre unntak og fastsette regler om innskuddsbetaling etter særskilt fastsatt sats.

Begrunnelsen for bestemmelsen er at folketrygden er ment å skulle utbetale størstedelen av pensjonen. Folketrygden kommer fullt ut til utbetaling, mens tjenstepensjonen blir redusert gjennom samordningsreglene. Samordningsloven gir reglene for hvordan den reduserte tjenstepensjonen skal beregnes. Dersom det ikke kommer pensjon fra folketrygden til utbetaling, vil tjenstepensjonsordningen måtte dekke hele pensjonen alene. Dette er ikke hensikten, og er heller ikke tatt hensyn til i premieberegningen.

For de tilfellene der det ikke er medlemskap i folketrygden, kan det betales en særskilt premie til Statens pensjonskasse for manglende medlemskap i folketrygden. Satsene for den særskilte premien har variert. Fra januar 2011 har satsen vært 7,5 prosent av pensjonsgrunnlaget i tillegg til ordinær premie for medlemmet. Hvis arbeidstakeren ikke har pliktig eller frivillig medlemskap i folketrygden, kan medlemmet velge om det ønsker medlemskap i Statens pensjonskasse ved å betale den særskilte premien for manglende folketrygdopptjening. Betaling av særskilt premie er slik sett et tilbud til arbeidstakeren for å opprettholde medlemskapet, og er ingen plikt. Dersom arbeidstakeren ønsker å betale den særskilte satsen, og på den måten opprettholde medlemskapet i Statens pensjonskasse, er det arbeidsgiver som innkrever og innbetaler den særskilte satsen.

På denne bakgrunnen la departementet i høringsnotatet til grunn at det er ønskelig å ha til-

svarende bestemmelse i lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. som i lov om Statens pensjonskasse § 6. En slik regel innebærer også at departementet kan fastsette særskilt premie for manglende medlemskap i folketrygden.

Apotekforeningen, arbeidsgiverforeningen Spekter og hovedorganisasjonen Virke har i sitt felles høringssvar støttet forslaget.

Departementet opprettholder forslaget i høringsnotatet, og foreslår at det i pensjonsordningen for apotekvirksomhet innføres et vilkår for å være medlem i pensjonsordningen at arbeidstakeren samtidig er medlem i folketrygden og betaler folketrygdavgift. Det foreslås også at det gis en forskriftshjemmel om at departementet kan fastsette en særskilt premie ved manglende medlemskap i folketrygden.

Det vises til lovforslaget, se lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. § 1 nytt fjerde ledd.

2.4 Avrunding av pensjongivende tjenestetid

I høringsnotatet viste departementet til at en av faktorene ved pensjonsberegningen er pensjongivende tjenestetid. Kravet til full tjenestetid i pensjonsordningen for apotekvirksomhet tilsvarende kravene som gjelder i Statens pensjonskasse. Kravet er 30 år ved ordinær pensjonsberegning. Ved beregning av oppsatt pensjon er kravet til full tjenestetid mellom 30 og 40 år, avhengig av hvor lenge det er igjen til aldersgrensen ved første gangs innmelding.

Selv om pensjonsberegningen knyttes til antall år, framgår det av lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. § 3 nr. 3 at pensjongivende tjenestetid skal avrundes til nærmeste antall hele måneder. Til sammenligning avrundes tjenestetiden i Statens pensjonskasse til nærmeste hele år, jf. lov om Statens pensjonskasse § 19 første ledd.

I høringsnotatet foreslo departementet å innføre samme avrundingsregler som for Statens pensjonskasse. Begrunnelsen er at slik avrunding er mest hensiktsmessig siden beregningen av pensjon knyttes til hele år.

Apotekforeningen, arbeidsgiverforeningen Spekter og hovedorganisasjonen Virke har i sitt felles høringssvar støttet forslaget.

Departementet opprettholder høringsforslaget, og foreslår at tjenestetiden i pensjonsordningen for apotekvirksomhet avrundes til nærmeste hele år.

Det vises til lovforslaget, lov om pensjonsordningen for apotekvirksomhet mv. § 3 nr. 3.

2.5 Oppsatt alderspensjon etter samme grad som i folketrygden

I høringsnotatet viste departementet til at det i lov om Statens pensjonskasse § 23 første ledd siste setning er presisert at dersom et medlem ikke har tatt ut hel alderspensjon fra folketrygden, skal det bare utbetales en så stor forholdsmessig del av oppsatt alderspensjon som svarer til den forholdsmessige delen av alderspensjonen fra folketrygden som er tatt ut. Formålet med bestemmelsen er at den offentlige tjenstepensjonsordningen ikke belastes for utgifter som skal dekkes av folketrygden.

En tilsvarende bestemmelse er ikke inntatt i lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. For at det ikke skal være tvil om at pensjonsordningen ikke skal utbetale hel oppsatt alderspensjon i tilfeller der det er tatt ut gradert alderspensjon i folketrygden, foreslo departementet i høringsnotatet en presisering i lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. Forslaget er i samsvar med praksis.

Apotekforeningen, arbeidsgiverforeningen Spekter og hovedorganisasjonen Virke har i sitt felles høringssvar støttet forslaget.

Departementet opprettholder høringsforslaget, og foreslår at det i pensjonsordningen for apotekvirksomhet innføres en bestemmelse om at oppsatt alderspensjon utbetales forholdsmessig dersom medlemmet ikke har tatt ut hel alderspensjon fra folketrygden.

Det vises til lovforslaget, lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. § 7 nr. 2.

2.6 Alderspensjon og ny medlemspliktig stilling

I høringsnotatet viste departementet til at det ifølge lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. § 7 er en forutsetning for at alderspensjon kan utbetales, at medlemmet helt eller delvis fratrer sin stilling. Ved delvis fratrede blir alderspensjon utbetalt på grunnlag av fratrådt stillingsdel. Bestemmelsen omhandler ikke uttrykkelig situasjoner der et medlem først tar ut alderspensjon, og deretter blir ansatt i stilling som gir rett til medlemskap i pensjonsordningen (tilsatt ved apotek med en arbeidstid som utgjør 20 prosent eller mer av full stilling). Dagens praksis er likevel at alderspensjonen i slike tilfeller blir redusert i forhold til ny inntekt.

Det er ønskelig å kodifisere dagens praksis slik at det gis tilsvarende regler som i lov om Statens pensjonskasse § 26 tredje ledd. Denne

bestemmelsen innebærer at løpende alderspensjon faller bort ved nytt medlemskap dersom pensjonsgrunnlaget i den nye stillingen er minst like stort som grunnlaget i den tidligere stillingen. Hvis pensjonsgrunnlaget er lavere, utbetales pensjon av forskjellen mellom grunnlagene. Ved å innføre tilsvarende bestemmelse som i lov om Statens pensjonskasse § 26 tredje ledd, vil det også bli tydeliggjort at oppsatt pensjonsrett erstattes av ordinær pensjonsrett ved tilsetning i ny medlemsberettiget stilling.

Til forskjell fra Statens pensjonskasse er det kun stillinger som gir medlemskap i pensjonsordningen for apotekvirksomhet som etter forslaget medfører reduksjon av alderspensjonen. For Statens pensjonskasses del medfører også stillingsforhold som gir medlemskap i annen offentlig tjenstepensjonsordning at alderspensjonen blir redusert. Tilsvarende er ikke naturlig for pensjonsordning for apotekvirksomhet siden ordningen ikke er part i Overføringsavtalen.

På denne bakgrunnen foreslo departementet i høringsnotatet en bestemmelse om at alderspensjon blir redusert dersom medlemmet på ny blir innskuddspliktig i pensjonsordningen, tilsvarende bestemmelsene som gjelder i lov om Statens pensjonskasse.

Apotekforeningen, arbeidsgiverforeningen Spekter og hovedorganisasjonen Virke har i sitt felles høringssvar støttet forslaget.

Departementet opprettholder høringsforslaget, og foreslår at det lovfestes i pensjonsordningen for apotekvirksomhet at alderspensjonen blir redusert i den grad pensjonisten arbeider i et slikt omfang at vedkommende får rett til medlemskap i pensjonsordningen.

Det vises til lovforslaget, lov om pensjonsordningen for apotekvirksomhet mv. § 9.

2.7 Tilbakekreving – feilhenvisning og bestemmelse om forsinkelsesrente

I høringsnotatet viste departementet til at det i lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. § 27 tredje ledd første punktum sies at for mye utbetalt pensjon, som blir krevd tilbake, enten kan dekkes ved trekk i framtidige ytelser eller inndrives etter bestemmelsene i lov 21. november 1952 nr. 2 om betaling og innkreving av skatt. Det er tilsvarende bestemmelse i lov om Statens pensjonskasse § 44 åttende ledd første punktum, men der er det vist til lov 17. juni 2005 nr. 67 om betaling og innkreving av skatte- og avgiftskrav (skattebetalingsloven). Sistnevnte lov har erstattet loven det

er henvist til i lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. Departementet foreslo i høringen at feilhenvisningen i lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. bør rettes opp.

Videre viste departementet i høringsnotatet til at loven også bør ha en bestemmelse om at det kan kreves forsinkelsesrente på tilbakebetalingskrav, tilsvarende bestemmelsen i lov om Statens pensjonskasse § 44 åttende ledd tredje punktum: «*Det kan kreves renter etter lov 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m.*» Det er god grunn til å ha tilsvarende regelverk som Statens pensjonskasse på dette området. Det vil kunne gi en klar stimulans for medlemmene til å tilbakebetale beløpet innen en gitt frist når et krav om renter går klart fram av loven.

Apotekforeningen, arbeidsgiverforeningen Spekter og hovedorganisasjonen Virke har i sitt felles høringssvar støttet forslaget.

Departementet opprettholder høringsforslaget, og foreslår at det i pensjonsordningen for apotekvirksomhet innføres en bestemmelse om at det kan kreves forsinkelsesrenter på tilbakebetalingskrav. Endringen får virkning for feilutbetalinger som har skjedd etter lovens ikrafttredelse. I tillegg foreslås det å rette opp en feilhenvisning i gjeldende bestemmelse, samt en forenklet lovhenvisning til foreldelsesloven i andre punktum.

Det vises til lovforslaget, lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. § 27 tredje ledd.

2.8 Oppretting av en misvisende overskrift i loven

Lov 26. juni 1953 nr. 11 om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. inneholdt opprinnelig, i kapittel IX Administrasjon og anke, en bestemmelse om at vedtak etter loven skulle kunne ankes inn for en ankenemd (§ 29). Bestemmelsen ble opphevd ved ikraftsettingen 1. januar 1967 av lov 16. desember 1966 nr. 9 om anke til Trygderetten, se loven avsnitt VII nr. 5, jf. Ot.prp. nr. 5 (1966–67) og Innst. O. nr. VI (1966–67). Vedtak etter det som da het lov om pensjonstrygd for apoteketaten skulle fra dette tidspunkt kunne ankes inn for Trygderetten etter trygderettsloven § 1 nr. 1 første ledd bokstav d (tilsvarende bestemmelse finnes nå i trygderettsloven § 2 første ledd bokstav d). Overskriften til kapittel IX er etter lovendringen misvisende, og departementet foreslår at overskriften gis følgende ordlyd: Kap. IX. *Administrasjon*.

Det vises til lovforslaget.

2.9 Ikraftttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser

Endringene foreslås å tre i kraft straks. Forslagene har ikke nevneverdige økonomiske og administrative konsekvenser.

3 Endringer i folketrygdloven

3.1 Folketrygdloven § 8-7 a

Etter folketrygdloven § 8-7 a andre ledd skal Arbeids- og velferdsetaten avholde et dialogmøte mellom den sykmeldte arbeidstaker og arbeidsgiver senest når arbeidsuførheten har vart i 26 uker, med mindre et slikt møte antas å være åpenbart unødvendig. Arbeidstaker, arbeidsgiver, sykmelder eller Arbeids- og velferdsetaten kan kreve at det avholdes et slikt møte på et tidligere tidspunkt. Sykmelder eller annet helsepersonell skal delta i dialogmøtet dersom Arbeids- og velferdsetaten mener det er hensiktsmessig. Sykmelder kan fritas fra plikten til å delta i dialogmøtet, dersom det foreligger ekstraordinære forhold knyttet til sykmelders arbeidssituasjon.

Etter folketrygdloven § 8-7 a andre ledd femte punktum, skal Arbeids- og velferdsetaten sende innkalling til berørte parter tre uker før dialogmøtet avholdes. Hensikten med at etaten skal sende innkalling tre uker før dialogmøtet avholdes, er å gi arbeidsgiver og den sykmeldte et varsel om møtet i tilstrekkelig tid før møtet skal avholdes.

I forbindelse med utvikling av digitale tjenester på sykefraværsområdet i Arbeids- og velferdsetaten, legges det nå til rette for at arbeidsgiver og den sykmeldte skal være direkte involvert i prosessen med å avklare tidspunkt for dialogmøte 2. Det utvikles en ny digital samhandlingsløsning hvor arbeidsgiver, den sykmeldte og Arbeids- og velferdsetaten i fellesskap vil kunne komme til enighet om tid og sted for dialogmøte 2 før den formelle innkallingen sendes. Dersom Arbeids- og velferdsetaten mener det er hensiktsmessig at sykmelder deltar på dialogmøtet, må etaten avklare mulige tidspunkt for dialogmøte i samråd med sykmelder.

De ovennevnte endringer i rutiner og løsninger for fastsettelse av tidspunkt for dialogmøte 2, medfører at det er lite hensiktsmessig å opprettholde gjeldende bestemmelse om at Arbeids- og velferdsetaten skal sende innkalling til berørte parter tre uker før dialogmøtet avholdes. Dersom tre ukers fristen fjernes, vil det gjøre det mulig å

kunne komme raskere i gang med dialog der hvor man finner et møtetidspunkt som passer for alle deltakere tidligere enn tre uker fram i tid.

På bakgrunn av dette ser departementet behov for justering i lovteksten til § 8-7 a andre ledd, slik at det ikke lenger er et krav om at innkalling til dialogmøter må sendes berørte parter tre uker i forkant av møtetidspunktet. Departementet foreslår at tidsangivelsen fjernes fra lovens ordlyd, og at det i stedet framgår av lovteksten at Arbeids- og velferdsetaten skal sende innkalling til berørte parter før dialogmøtet avholdes.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 8-7a.

Endringen foreslås å tre i kraft straks, og har ingen økonomiske eller administrative konsekvenser.

3.2 Innsattes yrkesskadedekning i forbindelse med opplæring og undervisning

3.2.1 Bakgrunnen for lovforslaget

Kriminalomsorgsdirektoratet har henvendt seg til Arbeids- og velferdsdirektoratet med spørsmål om en klargjøring av folketrygdens yrkesskaderettigheter for innsatte i fengsel, herunder i forbindelse med opplæring og undervisning.

Henvendelsen tar utgangspunkt i at kriminalomsorgen legger vekt på å oppmuntre og stimulere innsatte til opplæring og utdanning. I henhold til Kriminalomsorgsdirektoratets opplysninger deltok i 2014 litt under 60 prosent av totalt 3 800 innsatte i norske fengsler i opplæring, hvorav ca. halvparten på deltid og halvparten på heltid. Bakgrunnen for denne vektleggingen omtales bl.a. slik på direktoratets hjemmeside:

«Utdanning og opplæring er et viktig tilbud som skal gis til alle innsatte med rett til dette så langt det er mulig. Dette er sentralt både fordi innsatte har lik rett til opplæring som befolkningen ellers, og fordi dette gir et bedre grunnlag for å komme tilbake til samfunnet uten å begå ny kriminalitet.»

Arbeids- og velferdsdirektoratet oppfatter for sin del innsattes yrkesskadedekning som noe uavklart i skjæringspunktet mellom arbeid, opplæring og undervisning, og ber departementet vurdere lovendringer. Departementet finner det formålstjenlig å presisere persongruppens yrkesskadedekning ved opplæring og undervisning, og foreslår justeringer i folketrygdloven § 13-12 tredje ledd.

3.2.2 *Innsattes rett til og muligheter for opplæring og undervisning*

På bakgrunn av informasjon fra Kriminalomsorgsdirektoratet, samt Fylkesmannen i Hordaland som har ansvar for opplæringen som skjer innenfor kriminalomsorgen i hele landet, gis nedenfor en kort beskrivelse av ulike typer opplæring og undervisning under soning, som bakgrunn for departementets forslag i punkt 3.2.4.

Når det gjelder innsattes rett til og muligheter for opplæring og undervisning, vises til at lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) § 2-1 slår fast at barn og unge har rett og plikt til tiårig grunnskoleopplæring. Det samme gjelder voksne over 25 år som ikke har fullført eller har fått et mangelfullt grunnskoletilbud, jf. § 4A-1. Ungdom som har fullført grunnskolen, har også rett til tre års videregående opplæring, jf. opplæringslova § 3-1, mens personer over 25 år har rett til videregående opplæring, jf. § 4A-3.

I lov 18. mai 2001 nr. 21 om gjennomføring av straff mv. (straffegjennomføringsloven) er det gitt bestemmelser som utfyller dette rettighetsbildet, jf. kriminalomsorgens retningslinjer 16. mai 2002, hjemlet i forskrift 22. februar 2002 om straffegjennomføring § 8-1.

Unge innsatte med mangelfull utdanning skal i særlig grad søkes motivert for, og stimulert til, deltakelse i opplæringstilbudene i fengslene. Det er et tett samarbeid mellom opplæringssektoren og kriminalomsorgen.

Innsatte kan få opplæring i ett av til sammen 17 fengsler som er godkjente som lærebedrifter. De ulike fagopplæringskontorene i hvert fylke godkjenner lærebedrifter i henhold til opplæringslova. Lærebedriften har fagopplæringsansvaret innenfor læreplanen det skal gis opplæring i, og gjennomført læretid i en godkjent lærebedrift er en forutsetning for blant annet fagbrev. Etter endt læretid i en slik bedrift kan eleven avslutte med fagbrev innen aktuelt fagområde. Skolen der den innsatte er registrert har ansvaret for gjennomføringen av fagprøven.

Deltar innsatte i opplæring i regi av skolen i fengselet, er det i henhold til opplæringslova den aktuelle skolen som har ansvaret. Oppfølgingen avhenger av rettighetsbeholdningen til den enkelte som deltar i opplæringen. Hovedsakelig er det alder og tidligere skolegang som avgjør hvordan skolen tilpasser tilbudet, og i størst mulig overensstemmelse med elevens ønsker. Den innsatte kan få frigang til skolegang utenfor fengselet, noe kriminalomsorgen i så fall avgjør.

En annen type opplæring som gis, er kompetansegivende kurs, en tilpasset benevnelse utbredt brukt innen opplæring i kriminalomsorgen. I samsvar med tilskuddsforvaltningen innen opplæring i kriminalomsorgen, er så godt som all opplæring hjemlet i faglige mål i læreplanverket. Når skolen tilbyr kompetansegivende kurs, er kurset knyttet opp til en type godkjenning eller sertifisering som arbeidsmarkedet etterspør, og som ofte bransjeorganisasjonene har vært med på å definere. Et eksempel på kompetansegivende kurs kan være «varme arbeider», hvor deltakerne gjennomgår en type sertifisering i samsvar med bransjekrav. Slike kurs er som oftest også hjemlet og i samsvar med faglige mål i læreplanverket. Enkelte slike kurs, for eksempel innen sveising, kan være del av den konkrete opplæringen for arbeidet innsatte vil delta i.

De siste årene har arbeidsdrift og skolen, uavhengig om det er godkjent lærebedrift, utviklet gode rutiner for å beskrive arbeidsoppgaver som innsatte utfører i arbeidsdriften/verkstedene. Dette er først og fremst faglige beskrivelser som samsvarer med emnebeskrivelser/faglige mål i aktuelle læreplanverk. Slike beskrivelser har en verdi for framtidige arbeidsgivere, som da lettere kan vurdere den faglige verdien av tidligere praksis/arbeid. Slike attester må ikke forveksles med dokumentasjon innsatte som er elever i skolen får utstedt, som eksamener, fagprøver, fagbrev mv. Innsatte som får slike attester er vanligvis ikke elever ved skolen, og ordningen er ikke tradisjonell yrkesfaglig opplæring i regi av skoleverket.

3.2.3 *Folketrygdlovens regler om innsattes yrkesskadedekning*

3.2.3.1 *Arbeidsdrift – skader som oppstår under arbeidet på arbeidstedet i arbeidstiden*

Etter folketrygdloven § 13-12 første ledd bokstav d, er medlemmer som utholder frihetsstraff eller er sikret i en av kriminalomsorgens anstalter yrkesskadedekket. Bestemmelsen omfatter også den som er idømt tvungent psykisk helsevern, tvungen omsorg eller forvaring, jf. straffeloven §§ 62, 63, 64 og 40 første til fjerde ledd. Samfunnsstraff (tidligere samfunnstjeneste) er en straffereaksjon som idømmes istedenfor ubetinget fengselsstraff, jf. straffeloven § 48. Den straffedømte kan framfor å utholde frihetsstraff, bli pålagt å utføre samfunnsnyttig arbeid utenfor kriminalomsorgens anstalter. Vedkommende står da under tilsyn av kriminalomsorgen. Etter § 13-12 første ledd bokstav e, er personer som pålegges

slikt arbeid yrkesskadedekket. Varetektsfanger har ikke arbeidsplikt slik som soningsfanger. Ved langvarige varetektsopphold kan imidlertid vedkommende få anledning til blant annet å arbeide, jf. straffegjennomføringsloven § 49 og forskrift 22. februar 2002 nr. 183 § 1-4 fastsatt ved Kronprinsreg.res. 22. februar 2002 med hjemmel i lovens §§ 5, 10a, 31 og 37. Ved arbeid vil varetektsfangeren være yrkesskadedekket etter § 13-12 bokstav f.

Det tilføyes at innsatte også omfattes av den lovpålagte yrkesskadeforsikringen, jf. lov 16. juni 1989 nr. 65 om yrkesskadeforsikring (yrkesskadeforsikringsloven). Loven gjelder ved personskade påført arbeidstakere, jf. § 1 første punktum. Etter § 2 bokstav b, regnes som arbeidstaker også innsatte som deltar i arbeidsvirksomhet i kriminalomsorgens anstalter. I § 10 slås fast at yrkesskadeforsikringen dekker skader og sykdommer som påføres arbeidstaker i arbeid på arbeidsstedet i arbeidstiden.

Etter folketrygdloven § 13-12 tredje ledd er medlemmer nevnt i første ledd bokstavene d, e og f yrkesskadedekket for skader som oppstår under arbeidet på arbeidsstedet i arbeidstiden. Det spiller et sentralt hensyn bak yrkesskadereglene, som er å gi kompensasjon for den særlige risiko som antas å følge av det arbeidet man utfører, jf. Rt-2004-487.

Yrkesskadedekning må primært ses i sammenheng med en generell aktivitetsplikt for innsatte. Departementet viser i den forbindelse til at domfelte har rett og plikt til å være sysselsatt i form av deltakelse i arbeid, opplæring, program eller andre godkjente tiltak under straffegjennomføringen, jf. straffegjennomføringsloven § 3 tredje ledd sammenholdt med § 18 og forskrift 22. februar 2002 nr. 183 om straffegjennomføring § 3-12, fastsatt ved Kronprinsreg.res. 22. februar 2002 med hjemmel i lovens §§ 5, 10a, 31 og 37. Innsatte kan imidlertid ikke pålegges å delta i tiltak mot sin vilje.

Kriminalomsorgsdirektoratet opplyser at arbeidstilbudet skal søke å gi den innsatte opplæring, en normal arbeidsdag og samvær med andre. Arbeid er vesentlig for å være selvhjulpen og for integrering i samfunnet. Muligheten for å kunne få arbeid er et av de viktige elementer i vurderinger rundt fare for tilbakefall til kriminalitet. Å styrke innsattes tilknytning til arbeidslivet er derfor et bidrag til å legge til rette for et liv uten kriminalitet etter løslatelse, framholder direktoratet.

Eksempler på arbeidsdrift i fengslene kan være mekanisk verksted, snekkerverksted, tekstilverksted, bilverksted, gartneri, gårdsdrift, monteringsarbeid, butikkdrift, mv., jf. Langset

Storvik, Straffegjennomføring, (2. utgave, 2011), punkt 4.4.1. Videre kan dette omfatte arbeid som er nødvendig for fengselets drift og vedlikehold, herunder renhold, vaskeriarbeid, kjøkken-tjeneste, bibliotek-tjeneste, vedlikeholds- og reparasjonsarbeid.

Departementet viser til at en rekke av tiltakene som iverksettes overfor innsatte kan virke rehabiliterende, i betydningen legger til rette for tilbakeføring til samfunnet, blant annet i form av yrkesdeltakelse etter løslatelse. Arbeidsdrift kan betraktes i en slik synsvinkel. Når innsattes yrkesskadedekning er avgrenset til å gjelde i forbindelse med arbeid, er det imidlertid tilsiktet på bakgrunn av de hensyn som ligger til grunn for yrkesskadetrygden, og ikke av rehabiliterings-hensyn. Hvorvidt et tiltak er ment eller virker rehabiliterende, skal følgelig ikke vektlegges ved spørsmål om yrkesskadedekning.

Slik Borgarting lagmannsretts dom 26. november 2007 (LB-2006-75704), hvor retten kom til at skaden den innsatte pådro seg under sykkel-tur, ikke var omfattet av yrkesskadedekningen, jf. yrkesskadeforsikringsloven § 10, jf. folketrygdloven § 13-12 tredje ledd. Anken til Høyesterett ble nektet fremmet, HR-2008-211-U. Det var ikke grunnlag for noen utvidende eller analogisk tolking av dekningsreglene. I Trygderettens kjennelse 15. august 2014 med ankenr. 14/00657 (dissens 2-1), var det spørsmål om innsatt som skadet seg på en obligatorisk skitur på fengselets område var yrkesskadedekket. Flertallet mente etter gjennomgang av lovforarbeidene at yrkesskadedekningen for innsatte i fengsler gjaldt arbeidsvirksomhet knyttet til fengselets verksteder, arbeidsstuer ol. Det ble også vist til LB-2006-075704. Flertallet la til grunn at den ankende part ikke var yrkesskadedekket da han skadet seg. Mindretallet fant at vilkårene var oppfylt. Aktiviteten skjedde i regi av fengselet. Arbeids- og velferds-etatens rundskriv var ikke oppdatert i henhold til dagens strafferettspleie og tok heller ikke hensyn til nyere rettsutvikling, blant annet HR-2014-00997.

Etter praksis omfatter § 13-12 tredje ledd også opplæringen som innsatte trenger for å beherske og utføre de aktuelle arbeidsoppgavene, men ikke andre former for opplæring eller undervisning.

Bakgrunnen for innsattes yrkesskaderettigheter i folketrygden, og de nærmere vilkår for å få godkjent yrkesskader, framgår blant annet av NOU 1990: 20 Forenklet folketrygd, side 597–599, NOU 2004: 3 Arbeidsskadeforsikring, side 211–213 og side 219, Kjønstad (red.), Folketrygdloven med kommentarer (2007), side 624–625, og

Arbeids- og velferdsdirektoratets rundskriv til § 13-12.

3.2.3.2 Skoleelev eller student – skader som oppstår på undervisningsstedet i undervisningstiden

Folketrygdloven har ikke regler om innsattes yrkesskaderettigheter i forbindelse med opplæring og undervisning, ut over det som framgår av punktet foran.

Folketrygdloven har imidlertid regler om yrkesskadedekning for skoleelever og studenter, jf. § 13-10. Ifølge første ledd bokstavene a, b, c og e, omfatter denne obligatoriske dekningen elever ved offentlige skoler eller kurs, elever ved private skoler med eksamensrett eller statlig driftsbidrag, studenter ved universiteter eller offentlige høyskoler samt elever ved statsstøttede kurs på skoleskip eller øvelsesfartøyer.

I forarbeidene til lov 12. desember 1958 om yrkesskadetrygd, hvor denne persongruppen for første gang fikk yrkesskadedekning, ble det pekt på at skader kunne gi en alvorlig økonomisk belastning for skadelidte, og at det burde være en samfunnsoppgave å bøte på dette gjennom yrkesskadetrygden. Trygderetten har for sin del uttalt i flere ankesaker at en vesentlig hensikt med å la skoleelever bli omfattet av yrkesskadelovgivningen: ...«har vært å skaffe trygdemessig dekning for de spesielle risikoforhold som oppstår når store grupper barn og ungdom er i stadig kontakt med hverandre uten at de er under tilsyn av sine foreldre.» Loven har også et annet formål, nemlig å dekke erstatningsbetingende skader og dermed verne skolen og ansatte mot å komme i erstatningsansvar.

I henhold til § 13-10 første ledd bokstav d er elev (eller student) ved annen skole eller kurs som ikke er omfattet av bokstavene a til c, ikke yrkesskadedekket med mindre det er tegnet frivillig yrkesskadetrygd. Departementet har med hjemmel i § 13-10 femte ledd bokstav d fastsatt forskrift 25. mars 1997 om frivillig yrkesskadetrygd, jf. § 23-6 bokstav d. Av forskriftens § 1 framgår at det et vilkår for å tegne frivillig yrkesskadetrygd at skolen/kurset har alminnelig undervisning eller yrkesopplæring som et overordnet formål.

Etter § 13-10 andre ledd er det et fellesvilkår for yrkesskadedekningen etter første ledd bokstavene a til d at skolen/kurset har alminnelig undervisning (også yrkesopplæring) eller høyere utdanning som formål. All undervisning hjemlet i opplæringslova, anses som alminnelig undervisning.

Privat skole med kommunal eller fylkeskommunal støtte omfattes bare hvis den har eksamensrett.

Bestemmelsen i § 13-10 tredje ledd første punktum slår fast at medlemmer som nevnt i første ledd bokstavene a til d, er yrkesskadedekket for yrkesskader som de blir påført på undervisningsstedet i undervisningstiden.

Skoleelever og studenter er ikke yrkesskadedekket etter yrkesskadeforsikringsloven. De kan imidlertid være yrkesskadedekket som arbeidstakere ved utplassering i arbeidslivet, jf. blant annet NOU 2004: 3 Arbeidsskadeforsikring punkt 10.6.2 med videre henvisninger.

Bakgrunnen for elever og studenter yrkesskadedekning, og de nærmere vilkår for å få godkjent yrkesskader, framgår blant annet av Kjønsstad, Yrkesskadetrygden (1979), Del II, NOU 1990: 20 Forenklet folketrygd side 592–597, NOU 2004: 3 Arbeidsskadeforsikring, side 206–209, Kjønsstad (red.), Folketrygdloven med kommentarer (2007), side 620–623, og Arbeids- og velferdsdirektoratets rundskriv til § 13-10.

I den utstrekning innsatte som får opplæring eller undervisning fyller vilkårene for å være elev eller student etter § 13-10 første ledd, er de yrkesskadedekket i henhold til denne bestemmelsen. Ved frigang kan opplæring og undervisning foregå på skolen, men finner vanligvis sted i fengselet, og i regi av den aktuelle skolen, jf. punkt 3.2.2.

3.2.4 Departementets vurdering og forslag

Redegjørelsen i punkt 3.2.3.1 viser at innsattes yrkesskaderettigheter er knyttet til arbeidsvirksomhet i fengselet, såkalt arbeidsdrift, herunder opplæring som er nødvendig for å kunne utføre dette arbeidet. Yrkesskadedekningen er avgrenset til skader som oppstår under arbeidet på arbeidsstedet i arbeidstiden, jf. folketrygdloven § 13-12 tredje ledd. Departementet foreslår at bestemmelsen uendret videreføres som nytt første punktum i tredje ledd.

Innsatte som får opplæring eller undervisning er yrkesskadedekket etter § 13-10 første ledd, jf. andre ledd, betinget av at de er elev eller student i lovens forstand, jf. punkt 3.2.3.2. Yrkesskadedekningen er avgrenset til skader som oppstår under situasjoner beskrevet i bestemmelsens tredje ledd, sentralt står kravet om at skaden må være påført på undervisningsstedet i undervisningstiden, jf. tredje ledd første punktum.

Dette betyr samtidig at det ikke er tilstrekkelig for å være yrkesskadedekket at opplæringen eksempelvis skjer i fengselet og innenfor

opplæringslovas læreplanverk, den innsatte må være elev eller student etter § 13-10 første ledd. Tilsvarende vil kunne gjelde for innsatte som gjennomfører kompetansegivende kurs som ikke avholdes som ledd i arbeidsdrift. Dermed vil det kunne forekomme opplæring og undervisning, der innsatte ikke vil være omfattet av folketrygdens gjeldende yrkesskadederegler.

Etter departementets syn er det ikke faglig grunnlag for å stille innsatte som får opplæring eller undervisning, som oftest i regi av en skole og hjemlet i læreplanverket, men uten å være elev eller student etter § 13-10 første ledd, i en annen stilling enn innsatte som fyller vilkårene i henhold til denne bestemmelsen. Hensynene som motiverer elevs og studenters yrkesskadedekning, vil også slå inn overfor innsatte som får opplæring eller undervisning på tilsvarende vilkår, uavhengig av om disse kan regnes som elever eller studenter i lovens forstand.

Departementet viser videre til at enkelte andre medlemmer som får opplæring eller undervisning uten å være elever eller studenter, blant annet deltaker i arbeidsrettede tiltak, kurs eller lignende i regi av Arbeids- og velferdsetaten, er yrkesskadedekket på undervisningsstedet i undervisningstiden, jf. § 13-11 første, jf. tredje ledd. Tilsvarende er medlemmer under behandling i offentlig godkjent helseinstitusjon, rehabiliteringsinstitusjon der utgiftene dekkes av det offentlige, og under opplæring i offentlig godkjent attføringsinstitusjon, yrkesskadedekket mens de får arbeidsterapeutisk behandling eller opplæring, jf. § 13-12 første ledd bokstavene a, b og c, jf. andre ledd.

På denne bakgrunn mener departementet det er formålsrettet å presisere yrkesskadedekningen for innsatte. Departementet foreslår et nytt andre punktum i § 13-12 tredje ledd, med en regulering av yrkesskadedekningen ved opplæring og undervisning for medlemmer omfattet av § 13-12 første ledd bokstavene d, e og f, men som ikke vil være yrkesskadedekket som elev eller student etter § 13-10 første ledd.

Etter mønster av § 13-10 andre ledd bør det være tale om alminnelig undervisning (herunder yrkesopplæring) eller høyere utdanning, og begrepene bør forstås på samme måte. All opplæring og undervisning i medhold av opplæringslova og lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler, vil oppfylle dette kravet. I henhold til Kriminalomsorgsdirektoratets opplysninger, er så godt som all opplæring for innsatte hjemlet og i samsvar med faglige mål i læreplanverket, og vil kunne omfattes.

Videre bør det, etter mønster av § 13-10 tredje ledd første punktum, kreves at yrkesskadedekningen skal gjelde for yrkesskader som innsatte blir påført på undervisningsstedet i undervisningstiden. I praksis vil dette fange opp skadene som skjer i tilknytning til undervisningssituasjonen. Forslaget § 13-12 tredje ledd andre punktum bør her forstås som § 13-10 tredje ledd første punktum, så langt det passer.

En rekke tiltak som iverksettes for innsatte kan virke rehabiliterende, i den betydning at de legger til rette for tilbakeføring til samfunnet, blant annet i form av yrkesdeltakelse etter løslatelse. Opplæring og undervisning kan betraktes i en slik synsvinkel. Når innsattes yrkesskadedekning etter utkastet tredje ledd første punktum er foreslått å gjelde for undervisning og utdanning, er det imidlertid tilsiktet på bakgrunn av hensynene som ligger til grunn for yrkesskadetrygden, og ikke av rehabiliteringshensyn. Hvorvidt et tiltak er ment eller virker rehabiliterende, skal følge-lik ikke vektlegges ved spørsmål om yrkesskadedekning.

I tråd med dette anser departementet at utkastet tredje ledd andre punktum ikke bør omfatte andre former for tiltak for innsatte enn de som her foreslås, enten de er obligatoriske eller baserer seg frivillighet, så som mellom annet religiøs virksomhet, hobbyvirksomhet, fritidsaktiviteter, kulturaktiviteter, trening osv.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 13-12.

3.2.5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslaget er i hovedsak en presisering av gjeldende rett, og vil derfor ikke ha nevneverdige økonomiske konsekvenser.

Gjennom en tydeliggjøring av rettstilstanden vil forslaget kunne bidra til større forutsigbarhet for de innsatte og for kriminalomsorgen, samt raske og mer effektiv saksbehandling for Arbeids- og velferdsetaten.

4 Oppretting og presisering av lovtekst

4.1 Lov om Statens pensjonskasse § 26

Lov om Statens pensjonskasse § 26 har bestemmelser om utbetaling av alderspensjon, både med hensyn til fra hvilket tidspunkt pensjonen skal utbetales og når det gjelder hvor lenge den skal

utbetales. Blant annet er det bestemt at når en alderspensjonist dør, skal alderspensjonen utbetales ut måneden etter døds måneden. Ved lov 23. mai 1958 nr. 4 ble det som nytt tredje punktum tatt inn en bestemmelse om at pensjonen skal utbetales ytterligere en måned, dersom avdøde etterlater seg ektefelle. Videre ble det i nytt fjerde punktum presisert at dette også skulle gjelde når avdøde var blitt pensjonist før 1. juli 1946.

Etter departementets vurdering har ikke bestemmelsen i § 26 første ledd fjerde punktum lenger aktualitet, og det foreslås at den oppheves.

Det vises til lovforslaget.

Endringen foreslås å tre i kraft straks, og har ingen økonomiske eller administrative konsekvenser.

4.2 Samordningsloven

4.2.1 Oppretting i samordningsloven § 23 nr. 2 fjerde ledd

Samordningsloven § 23 har bestemmelser om samordning av tjenstepensjon fra offentlig tjenstepensjonsordning med *tilleggs pensjon* fra folketrygden. I § 23 nr. 2 fjerde ledd er det gitt en bestemmelse om samordning av enke- eller enkemannspensjon med folketrygdens tilleggs pensjon, som i store trekk svarer til bestemmelsen i § 23 a tredje ledd, jf. punkt 4.2.2.

Bestemmelsen lyder i dag slik:

«Ved samordning av enke- eller enkemannspensjon fra tjenstepensjonsordning hvor det ikke skal foretas reduksjon på grunn av gjenlevendes egen ervervsinntekt, skal den tilleggs pensjon fra folketrygden som enken eller enkemannen har opptjent i sin helhet betraktes som en fridel og holdes utenfor samordningen.»

Etter departementets vurdering vil bestemmelsen framstå som mer presis, ved at det settes inn et komma på samme sted som foreslått når det gjelder den tilsvarende bestemmelsen i § 23 a tredje ledd. Det er altså her tilleggs pensjonen som i sin helhet skal holdes utenfor samordningen. For å unngå eventuelle uklarheter med hensyn til forståelsen av bestemmelsen, foreslår departementet at tegnsætningen endres i tråd med dette.

Det vises til lovforslaget, samordningsloven § 23 nr. 2 fjerde ledd.

Endringen foreslås å tre i kraft straks, og har ingen økonomiske eller administrative konsekvenser.

4.2.2 Oppretting i samordningsloven § 23 a tredje ledd

Samordningsloven § 23 a har bestemmelser om samordning av enke- eller enkemannspensjon fra offentlig tjenstepensjonsordning med *uføretrygd* fra folketrygden til gjenlevende ektefelle. Paragrafen ble tilføyd i forbindelse med uførereformen 1. januar 2015, jf. lov 20. juni 2014 nr. 24, som endret ved lov 19. desember 2014 nr. 73. Bestemmelser om uføretrygd til gjenlevende ektefelle følger av folketrygdloven § 12-18.

Dersom enke- eller enkemannspensjonen fra tjenstepensjonsordningen er av en slik art at den ikke skal reduseres for enkens eller enkemannens egen inntekt, en såkalt ikke-behovsprøvd pensjon, er samordningen regulert i § 23 a tredje ledd. Det følger av gjeldende ordlyd blant annet «at den uføretrygden som enken eller enkemannen har opptjent i sin helhet, betraktes som en fridel og holdes utenfor samordningen.»

I lovens forarbeider, jf. Prop. 66 L (2013–2014) punkt 9.4.3.1, er dette uttrykt slik:

«Enke- og enkemannspensjoner som ikke skal behovsprøves, samordnes med uførepensjon fra folketrygden etter den såkalte fridelsregelen. Den innebærer at den tilleggs pensjonen som enken eller enkemannen selv har opptjent, i sin helhet betraktes som en fridel og holdes utenfor samordningen.»

Formuleringen i forarbeidene er mer presis, ved at kommaet har en annen og mer korrekt plassering i setningen. Det er med andre ord uføretrygden som i slike tilfeller i sin helhet skal holdes utenfor samordningen. For å unngå eventuelle uklarheter med hensyn til forståelsen av bestemmelsen, foreslår departementet at ordlyden endres i tråd med forarbeidene for så vidt gjelder tegnsætningen.

Det vises til lovforslaget, samordningsloven § 23 a tredje ledd.

Endringen foreslås å tre i kraft straks, og har ingen økonomiske eller administrative konsekvenser.

4.3 Folketrygdloven

4.3.1 Presisering i folketrygdloven § 3-15 sjette ledd

4.3.1.1 Gjeldende rett. Bakgrunn

Pensjonsgivende inntekt blir som hovedregel beregnet ut fra den personinntekt som fastsettes av skattemyndighetene. Dette følger av folke-

trygdloven § 3-15 første ledd, som henviser til skatteloven § 12-2. Nærmere regler om arbeidsdelingen mellom Skatteetaten og Arbeids- og velferdsetaten ved fastsetting av pensjonsgivende inntekt, følger av folketrygdloven § 24-1 (1) og forskrift 29. april 2013 nr. 422 om Arbeids- og velferdsetatens kompetanse til å fastsette pensjonsgivende inntekt.

I folketrygdloven § 3-15 sjette ledd er det bestemt at det kan gis forskrift med materielle regler for beregning av pensjonsgivende inntekt for frivillige medlemmer av folketrygden. Det kan gjøres unntak fra de reglene som ellers gjelder. Nærmere regler er gitt i forskrift 13. februar 2017 nr. 179 om fastsettelse av pensjonsgivende inntekt mv. for medlemmer med inntekt som ikke blir skattlagt av norske myndigheter. Forskriften erstatter tidligere forskrift 30. april 1997 nr. 389.

Bakgrunnen for reglene er at enkelte medlemmer ikke får sine inntekter skattlagt av norske skattemyndigheter, og man risikerer at de ellers ikke får beregnet en pensjonsgivende inntekt. På denne måten sikres at pensjonsgivende inntekt fastsettes, også i tilfeller som ikke følger lovens normalordning og de øvrige bestemmelser i paragrafen.

Det er ikke bare personer som er frivillige medlemmer, slik loven i dag lyder, som har behov for å få fastsatt pensjonsgivende inntekt i tilfeller hvor inntektene ikke blir skattlagt av norske skattemyndigheter. I praksis har Arbeids- og velferdsetaten sørget for fastsetting av pensjonsgivende inntekt for alle medlemmer av folketrygden som ikke har fått hele eller deler av inntekten skattlagt av norske skattemyndigheter. Det er denne inntekten som utgjør grunnlaget for beregning av ytelser og pensjoner etter loven.

4.3.1.2 Departementets vurdering

Forskriftshjemmelen i folketrygdloven § 3-15 sjette ledd omhandler i dag bare frivillige medlemmer. Dette er ikke i samsvar med det praktiske behovet, som er å sikre at alle medlemmer av folketrygden får fastsatt pensjonsgivende inntekt. Arbeids- og velferdsetaten har som nevnt i punkt 4.3.1.1 i praksis likevel sørget for at dette er ivarettatt.

Departementet foreslår etter dette at forskriftshjemmelen suppleres slik at den dekker alle medlemmer av folketrygden med inntekt som ikke skattlegges av norske skattemyndigheter.

Forslaget om en supplerings i forskriftshjemmelen har ikke vært på høring, da det anses åpenbart unødvendig.

Det vises til lovforslaget, lov om folketrygd § 3-15 sjette ledd.

4.3.1.3 Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser

Det foreslås at endringen trer i kraft straks. Endringen vil ikke å ha økonomiske eller administrative konsekvenser.

4.3.2 Oppretting i folketrygdloven § 19-11 første ledd

I Prop. 112 L (2015–2016) Endringer i folketrygdloven, lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (økt minste pensjonsnivå til enslige alderspensjonister og andre endringer) foreslo Arbeids- og sosialdepartementet endringer i folketrygdloven § 19-11 første ledd. Forslaget gikk ut på at den nye, særskilte satsen for minste pensjonsnivå for enslige alderspensjonister skulle legges til grunn ved vurderingen av om vilkårene for uttak av alderspensjon før 67 år var oppfylt. I lovforslaget i proposisjonen ble endringen ved en inkurie lagt fram som en endring i § 19-11 første ledd andre punktum. Korrekt lovhenvisning skulle vært første ledd *trede* punktum. Stortinget fattet lovvedtak i samsvar med det framlagte forslaget. Departementet foreslår nå en oppretting av bestemmelsens første ledd.

Det vises til lovforslaget, lov om folketrygd § 19-11 første ledd.

Endringen foreslås å tre i kraft straks, og har ingen økonomiske eller administrative konsekvenser.

4.4 Lov om innkreving av underholdsbidrag mv. § 2

Lov 29. april 2005 nr. 20 om innkreving av underholdsbidrag mv. § 2 omhandler internasjonale konvensjoner og gjensidighetsavtaler vedrørende bidragsinnkreving hvor Norge er part.

Bestemmelsen inneholder i fjerde ledd en henvisning til lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre § 10 andre ledd om innhenting av opplysninger. I Prop. 105 L (2012–2013) Endringer i barnelova (farskap og morskap) ble denne bestemmelsen foreslått flyttet fra barnelova § 10 andre ledd til § 70 sjuende ledd. Endringen ble vedtatt og fikk virkning fra 1. januar 2014. Innholdet i bestemmelsen passet bedre i sammenhengen i § 70 og innebar en forenkling uten realitetsendring. Departementet foreslår at henvisningen rettes opp.

Det vises til lovforslaget, lov om innkreving av underholdsbidrag mv. § 2.

Endringen foreslås å tre i kraft straks, og har ingen økonomiske eller administrative konsekvenser.

5 Endring i arbeidsmiljøloven § 8-3 tredje ledd

Kapittel 8 i arbeidsmiljøloven inneholder regler om arbeidsgivers plikt til å informere om og drøfte spørsmål av betydning for arbeidstakernes arbeidsforhold med arbeidstakernes tillitsvalgte. Av § 8-3 fremgår det at arbeidsgiver kan pålegge tillitsvalgte og eventuelle rådgivere taushetsplikt dersom virksomhetens behov tilsier at opplysninger ikke bør gis videre, jf. første ledd. Av § 8-3 andre ledd følger at arbeidsgiver i særlige tilfeller kan unnlate å gi informasjon eller gjennomføre drøfting dersom dette på det aktuelle tidspunkt åpenbart vil være til betydelig skade for virksomheten. I henhold til § 8-3 tredje ledd kan tvist om arbeidsgivers beslutning etter første og andre ledd bringes inn for Bedriftsdemokratinemnda.

Reglene i arbeidsmiljøloven kapittel 8 er gjennomføring av direktiv 2002/14/EF av 11. mars 2002 om fastsettelse av en generell ramme for informasjon til og konsultasjon med arbeidstakere i Det europeiske fellesskap. I direktivets artikkel 8 nr. 1 fremgår det at

«medlemsstatene skal sørge for at det treffes egnede tiltak dersom arbeidsgiveren eller arbeidstakerepresentantene ikke overholder dette direktiv. De skal særlig sørge for at det finnes hensiktsmessige forvaltningsmessige eller rettslige framgangsmåter for å sikre at forpliktelsene som følger av dette direktiv, blir gjort gjeldende».

Bestemmelsen i § 8-3 tredje ledd om at tvister om taushetsplikt og om unnlattelse av å gi informasjon kan bringes inn for Bedriftsdemokratinemnda, kom inn i loven for å imøtekomme direktivets krav om håndhevingsmekanisme i artikkel 8 nr. 1. Bestemmelsen har i praksis vist seg å ha liten betydning. Departementet er ikke kjent med at noen tvister etter arbeidsmiljøloven § 8-3 tredje ledd er brakt inn for Bedriftsdemokratinemnda. For å tilfredsstille direktivet bør likevel tvistemuligheten videreføres.

Arbeidsmiljøloven har en egen partssammen satt tvisteløsningsnemnd, hvor tvister etter enkelte bestemmelser i loven kan bringes inn for avgjørelse, jf. arbeidsmiljøloven § 17-2. Departementet mener det er naturlig at tvistekompetan-

sen som følger av arbeidsmiljøloven § 8-3 tredje ledd også legges til denne nemnda. Det gjøres ikke endringer i det materielle innholdet i bestemmelsen.

6 Merknader til de enkelte paragrafene i forslaget

6.1 Merknader til endringene i lov om Statens pensjonskasse

Til § 26 første ledd fjerde punktum

Bestemmelsen oppheves, da den har mistet sin betydning.

Det vises til punkt 4.1.

6.2 Merknader til endringene i lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv.

Til § 1 nytt fjerde ledd

I *første punktum* bestemmes det at det er et vilkår for rett til medlemskap i pensjonsordningen at arbeidstakeren samtidig må være medlem i folketrygden etter folketrygdloven kapittel 2, og betaler folketrygdavgift for de samme inntekter som ligger til grunn for opptjeningen i pensjonsordningen. Etter *andre punktum* kan departementet fastsette regler om innskuddsbetaling etter en særskilt fastsatt sats. Bestemmelsen tilsvarende lov om Statens pensjonskasse § 6.

Det vises til punkt 2.3.

Til § 3 nr. 3

Tjenestetiden er en faktor ved beregning av pensjon. For ordinær alderspensjon er kravet til full tjenestetid 30 år, og pensjonen avkortes når tjenestetiden er lavere. Endringen i nr. 3 innebærer at tjenestetiden skal avrundes til nærmeste antall hele år. Bestemmelsen tilsvarende lov om Statens pensjonskasse § 19 første ledd.

Det vises til punkt 2.4.

Til § 7

I nåværende § 7 nr. 2 første og andre ledd er det bestemmelser om oppsatt alderspensjon, blant annet om tidspunktet for utbetaling, beregning av tjenestetiden og levealdersjustering. Endringene innebærer at det utbetales en forholdsmessig del av den oppsatte alderspensjonen dersom medlemmet ikke har tatt ut hel alderspensjon fra

folketrygden. Bestemmelsen lovfester praksis, og tilsvarende lov om Statens pensjonskasse § 23 første ledd fjerde punktum. I tillegg er det foretatt en lovteknisk omredigering av bestemmelsen.

Det vises til punkt 2.5.

Til § 9

I nye fjerde og femte ledd lovfestes gjeldende praksis om avkortning av alderspensjon ved samtidig rett til medlemskap i pensjonsordningen. Bestemmelsene tilsvarende lov om Statens pensjonskasse § 26 fjerde ledd. Ved såkalt løpende alderspensjon skal pensjonen falle bort ved nytt medlemskap dersom pensjonsgrunnlaget i den nye stillingen er minst like stor som grunnlaget i den tidligere stillingen. Er pensjonsgrunnlaget lavere, utbetales pensjonen av forskjellene mellom grunnlagene.

Det vises til punkt 2.6.

Til § 27 tredje ledd

I første punktum foretas det en oppretting av en feil lovhenvielse. Endringen i andre punktum innebærer en forenklet lovhenvielse til foreldelsesloven. I nytt tredje punktum er det bestemt at det kan kreves renter etter forsinkelsesrenteloven ved krav om tilbakebetaling av for mye utbetalt pensjon. Endringen i tredje punktum får virkning for feilutbetalinger som har skjedd etter lovens ikrafttredelse.

Det vises til punkt 2.7.

Til overskriften til loven kapittel IX

Da kapitlet i dag kun har bestemmelser om administrasjon, er ordet «anke» tatt ut av overskriften.

Det vises til punkt 2.8.

6.3 Merknader til endringene i samordningsloven

Til § 23 nr. 2 fjerde ledd

Endringen innebærer at det settes inn et nytt komma i første punktum, siste leddsetning, for å tydeliggjøre at det er den tilleggspensjonen som enken eller enkemannen har opptjent, som i sin helhet skal holdes utenfor samordningen.

Det vises til punkt 4.2.1.

Til § 23 a tredje ledd

Endringen innebærer at siste komma i første punktum flyttes fram for å tydeliggjøre at det er den

uføretrygden som enken eller enkemannen har opptjent, som i sin helhet skal holdes utenfor samordningen.

Det vises til punkt 4.2.2.

6.4 Merknader til endringene i folketrygdloven

Til § 3-15

I sjette ledd klargjøres at det kan gis regler om fastsetting av pensjongivende inntekt for alle medlemmer av folketrygden som ikke får hele eller deler av inntekten skattlagt av norske skattemyndigheter.

Det vises til punkt 4.3.1.

Til § 8-7 a andre ledd

Kravet i femte punktum om at Arbeids- og velferdsetatens skal sende innkalling til dialogmøte «tre uker før møtet avholdes», oppheves. De berørte parter må få tid til å forberede deltakelse på møtet, og avtale mellom partene om tidspunkt for møtet må skje i god tid i forkant av møtet. Selve innkallingen må imidlertid ikke sendes tre uker før møtet skal avholdes.

Det vises til punkt 3.1.

Til § 13-12 tredje ledd

Nytt andre punktum regulerer yrkesskadedekning ved opplæring og undervisning for medlemmer nevnt i § 13-12 første ledd bokstavene d, e og f, som ikke er omfattet som elever eller studenter etter folketrygdloven § 13-10 første ledd. Det kreves alminnelig undervisning (herunder yrkesopplæring) eller høyere utdanning. Disse begrepene skal forstås som i folketrygdloven § 13-10 andre ledd. All opplæring og undervisning i medhold av opplæringslova eller universitets- og høyskoleloven, oppfyller dette vilkåret. Etter mønster av bestemmelsen i § 13-10 tredje ledd første punktum, gjelder yrkesskadedekningen for yrkesskader som medlemmene blir påført på undervisningsstedet i undervisningstiden, og begrepene skal så langt det passer forstås på samme måte. I praksis vil dette fange opp skadene som skjer i tilknytning til undervisningssituasjonen.

Det vises til punkt 3.2.

Til § 19-11 første ledd

Endringen retter opp en inkurie. Første ledd gjengis i sin helhet, slik det skal lyde. Kursiveringen

av *andre punktum* viser den lovteksten som feilaktig ble endret ved endringslov 17. juni 2016 nr. 25.

Det vises til punkt 4.3.2.

6.5 Merknader til endringen i bidragsinnkrevingsloven

Til § 2 fjerde ledd

Endringen innebærer en oppdatering av en henvisning som er endret fra «barnelova § 10 andre ledd» til «barnelova § 70 sjuende ledd».

Det vises til punkt 4.4.

6.6 Merknader til endringene i arbeidsmiljøloven

Til § 8-3 tredje ledd

Ordlyden i *første punktum* endres til at kompetansen til å behandle tvister etter bestemmelsen legges til tvisteløsningsnemnda etter arbeidsmiljøloven, jf. arbeidsmiljøloven § 17-2. Det er ikke gjort endringer i det materielle innholdet i bestemmelsen.

Det vises til punkt 5.

Til § 17-2 første ledd

I *første ledd* vises det til bestemmelser i loven som angir hvilke tvister som kan bringes inn for en tvisteløsningsnemnd, og leddet må oppdateres på bakgrunn av endringen i § 8-3 tredje ledd.

Det vises til punkt 5.

6.7 Til bestemmelsen om ikrafttredelse

I *nr. 1* foreslås det at endringene trer i kraft straks, det vil si så snart loven er sanksjonert.

Etter *nr. 2* skal endringen i lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. § 27 tredje ledd tredje punktum om innføring av forsinkelsesrenter på tilbakebetalingskrav få virkning for feilutbetalinger som har skjedd etter lovens ikrafttredelse.

Arbeids- og sosialdepartementet

til r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. og enkelte andre lover (samleproposisjon).

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. og enkelte andre lover i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. og enkelte andre lover

I

I lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse skal § 26 første ledd fjerde punktum oppheves.

II

I lov 26. juni 1953 nr. 11 om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. gjøres følgende endringer:

§ 1 nytt fjerde ledd skal lyde:

For å kunne være medlem av pensjonsordningen må arbeidstakeren samtidig være trygdet etter folketrygdloven kapittel 2 og betale folketrygdavgift for de samme inntektene som ligger til grunn for pensjonsopptjening i pensjonsordningen. Departementet kan i særlige tilfeller gjøre unntak og fastsette regler blant annet om innskuddsbetaling etter særskilt fastsatt sats.

§ 3 nr. 3 skal lyde:

3. Den samlede pensjonsgivende tjenestetid avrundes til nærmeste antall hele år.

Nåværende § 7 nr. 2 første ledd andre, tredje og fjerde punktum blir flyttet til § 7 nr. 2 andre ledd første og nytt annet til tredje punktum.

§ 7 nr. 2 andre ledd nytt fjerde punktum skal lyde:
Har medlemmet ikke tatt ut hel alderspensjon fra folketrygden, skal det bare utbetales en så stor forholdsmessig del av den oppsatte alderspensjon fra pensjonsordningen som svarer til den forholdsmessige del av alderspensjonen fra folketrygden som er tatt ut.

Nåværende § 7 nr. 2 andre ledd blir § 7 nr. 2 nytt tredje ledd.

§ 9 nye fjerde og femte ledd skal lyde:

Retten til oppsatt pensjon faller bort dersom medlemmet på ny blir innskuddspliktig i pensjonsordningen. Tjenestetiden i den nye stillingen med-

regnes som pensjonsgivende. Løpende alderspensjon faller også bort ved ny innskuddsplikt dersom grunnlaget i den nye stilling er minst like stort som grunnlaget i den tidligere stilling. Er grunnlaget i den nye stilling mindre, utbetales pensjon av forskjellen mellom grunnlagene. Dersom medlemmet ved endelig fratreden ikke har rett til straks å få pensjon for den siste stilling, får han igjen sin opprinnelige pensjon inntil han når aldersgrensen i den siste stilling. Fra da av får han pensjon beregnet etter den samlede tjenestetid. Pensjonen beregnes etter reglene i § 8.

Opphør og endringer i pensjonen etter bestemmelse i foregående ledd skjer fra den første i måneden etter at den begivenhet fant sted som førte til opphøret eller endringen.

§ 27 tredje ledd skal lyde:

Et beløp som blir krevd tilbake etter første eller andre ledd, kan enten dekkes ved trekk i framtidige ytelser eller inndrives etter bestemmelsene i skattebetalingsloven. Slikt trekk avbryter foreldelsesfristen etter foreldelsesloven. Det kan kreves renter etter forsinkelsesrenteloven.

Nåværende § 27 tredje ledd tredje punktum blir nytt fjerde ledd.

Kapittel IX overskriften skal lyde:

Kap. IX. Administrasjon.

III

I lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser gjøres følgende endringer:

§ 23 nr. 2 fjerde ledd første punktum skal lyde:

Ved samordning av enke- eller enkemannspensjon fra tjenestepensjonsordning hvor det ikke skal foretas reduksjon på grunn av gjenlevendes egen ervervsinntekt, skal den tilleggspensjon fra folketrygden som enken eller enkemannen har opptjent, i sin helhet betraktes som en fridel og holdes utenfor samordningen.

§ 23 a tredje ledd første punktum skal lyde:

I enke- eller enkemannspensjon fra tjenestepensjonsordning hvor det ikke skal foretas reduksjon på grunn av gjenlevendes egen ervervsinntekt, skal det gjøres fradrag med gjenlevendetillegg etter folketrygdloven § 12-18 første ledd, det vil si at den uføretrygden som enken eller enkemannen har *opptjent, i sin helhet betraktes* som en fridel og holdes utenfor samordningen.

IV

I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd gjøres følgende endringer:

§ 3-15 sjette ledd skal lyde:

Departementet gir forskrifter om pensjonsgivende inntekt *for medlemmer som ikke blir skattlagt av norske skattemyndigheter*, og kan herunder fravike bestemmelsene i paragrafen her.

§ 8-7 a andre ledd femte punktum skal lyde:

Arbeids- og velferdsetaten skal sende innkalling til berørte *parter før* dialogmøtet avholdes.

§ 13-12 tredje ledd nytt andre punktum skal lyde:

Får medlemmene alminnelig undervisning eller høyere utdanning uten å være omfattet av § 13-10 første ledd, er de yrkesskadedekket for yrkesskader som de blir påført på undervisningsstedet i undervisningstiden.

§ 19-11 første ledd skal lyde:

For å ta ut alderspensjon før fylte 67 år må summen av grunnpensjon, tilleggspensjon og pensjonstillegg etter §§ 19-5 og 19-9 når vedkommende fyller 67 år, minst tilsvare minste pensjonsnivå med full trygdetid når vedkommende fyller 67 år. *Se § 19-9 andre ledd om framskriving av minste pensjonsnivå til 67 år.* I beregningene skal minste pensjonsnivå med særskilt sats etter § 19-8

sjette ledd bokstav a benyttes. Grunnpensjonen i basispensjonen, se § 19-5, skal beregnes med satsen etter § 3-2 tredje ledd. Se også § 19-15 tredje ledd.

V

I lov 29. april 2005 nr. 20 om innkreving av underholdsbidrag mv. skal § 2 fjerde ledd lyde:

I den utstrekning avtaler som nevnt i første og andre ledd har regler om utveksling av informasjon mellom medlemslandene, kan andre medlemsland gis opplysninger om identitet, adresse eller inntekts- og formuesforhold for partene i en bidragssak uten hinder av taushetsplikt, eventuelt etter at opplysningene er innhentet etter kapittel 3 i loven her eller barnelova § 70 *sjunde* ledd.

VI

I lov 17. juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. gjøres følgende endringer:

§ 8-3 tredje ledd første punktum skal lyde:

(3) Virksomhetens tillitsvalgte eller en femdel av arbeidstakerne kan bringe tvist om arbeidsgivers beslutning etter første og andre ledd inn for *tvisteløsningsnemnda, jf. § 17-2.*

§ 17-2 første ledd skal lyde:

(1) Tvist som nevnt i §§ 8-3, 10-13, 12-14, 14-3 og 14-4 a kan bringes inn for en tvisteløsningsnemnd for avgjørelse.

VII

1. Loven trer i kraft straks.
2. Endringen i lov 26. juni 1953 nr. 11 om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. § 27 tredje ledd tredje punktum får virkning for feilutbetalinger som har skjedd etter lovens ikrafttredelse.